

Volume 1, Issue 1, 2021

Situational Prevention of Sexual Crimes

Hengame Nateq Mirzaei¹, Behrouz Golpayegani*², Mohsen Rahami³

1. PhD Student in Criminal Law and Criminology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
3. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 171-184

Corresponding Author's Info

ORCID: 0009-0009-4432-5193

TELL: +989121097484

Email: BGolpaigni@gmail.com

Article history:

Received: 23 Aug 2020

Revised: 28 Oct 2020

Accepted: 01 Dec 2020

Published online: 21 Mar 2021

Keywords:

Situational Prevention, Sexual Crimes, Sexual Victim, Sexual Crime Target, Environmental Prevention.

ABSTRACT

The spread of sexual crimes will lead to unfortunate consequences such as the loss of the sense of security, the weakening of the family foundation, the wounding of public sentiments, the spread of lawlessness in society, and other non-sexual crimes. For this reason, dealing with this type of crime is very important. The ineffectiveness of purely criminal methods has made it necessary to examine non-criminal methods. Based on this, the aim of the article is to investigate the effective methods of preventing sexual crimes. This article is descriptive and analytical and has investigated the mentioned subject by using the library method. The findings of the article indicate that reducing the opportunities for deviance, reducing the targets of sexual crimes, official supervision and the use of artificial intelligence in the government by supervisory institutions such as the police and informal supervision such as families, media, education and environmental prevention are important. There are effective methods of preventing sexual crimes. Situational prevention can help the government and the police force to reduce sexual crimes significantly, in addition to creating security for victims and targets of crime. Non-criminal preventive measures that are done in order to make the conditions of the crime difficult and make the target less attractive to those who intend to commit a crime. Consolidation of the family foundation, monitoring and care of parents on children's socializing and their use of mass communication tools, informing and educating the media are among the most important ways to prevent sexual crimes.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2021 The Authors.

How to Cite This Article: Nateq Mirzaei, H; Golpayegani, B & Rahami, M (2021). "Situational Prevention of Sexual Crimes". *Journal of Comparative Criminal Jurisprudence*, 1(1): 171-184.

انجمن علمی فقه‌پژای تطبیقی ایران

فصلنامه فقه‌پژای تطبیقی

www.jccj.ir

فصلنامه فقه‌پژای تطبیقی

دوره اول، شماره اول، بهار ۱۴۰۰

پیشگیری وضعی از جرایم جنسی

هنگامه ناطقه میرزایی^۱، بهروز گلپایگانی^{۲*}، محسن رهامی^۳

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)
۳. دانشیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

گسترش جرایم جنسی عواقب ناگواری چون از بین رفتن احساس امنیت، سستی بنیان خانواده، جریحه‌دار شدن احساسات عمومی، شیوع بی‌قانونی در جامعه و سایر جرایم غیرجنسی را به دنبال خواهد داشت. به همین دلیل، مقابله با این نوع جرایم از اهمیت بالایی برخوردار است. ناکارآمدی روش‌های صرفاً کیفری، بررسی روش‌های غیرکیفری را ضروری ساخته است. از طرفی تاکنون تحقیق مستقلی پیشگیری وضعی از جرایم جنسی را بررسی نکرده و نوآوری مقاله حاضر بررسی روش‌های پیشگیری از جرایم جنسی از منظر نظریه پیشگیری وضعی است. بر همین اساس هدف مقاله بررسی این سؤال است که روش‌های مؤثر پیشگیری وضعی جرایم جنسی کدام است؟ این مقاله توصیفی - تحلیلی است و با استفاده از روش کتابخانه‌ای به بررسی موضوع مورد اشاره پرداخته است. به منظور بررسی سؤال مورد اشاره ابتدا، پیشگیری وضعی از طریق حمایت از بزه‌دیدگان جرایم جنسی بررسی شده و در ادامه از پیشگیری وضعی از طریق نظارت و آموزش بحث شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که کاستن از فرصت‌های کج‌روی، کاهش آماج جرایم جنسی، نظارت رسمی و استفاده از هوش مصنوعی در دولت توسط نهادهای نظارتی مانند پلیس و نظارت غیررسمی مانند خانواده‌ها، رسانه‌ها، آموزش و پیشگیری محیطی از مهم‌ترین روش‌های مؤثر پیشگیری وضعی جرایم جنسی است. پیشگیری وضعی می‌تواند علاوه بر ایجاد امنیت بزه‌دیدگان و آماج‌های جرم به دولت (هیأت حاکمه) و نیروی پلیس کمک کند تا جرایم جنسی به میزان قابل توجهی کاهش پیدا کند. راهکارهای پیشگیرانه غیرکیفری که به منظور دشوار کردن شرایط جرم و جاذبه‌زدایی از آماج برای کسانی که قصد ارتکاب جرم دارند، انجام می‌شود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۷۱-۱۸۴

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد ارکید: ۵۱۹۳-۴۴۳۲-۰۰۰۹-۰۰۰۹

تلفن: ۹۸۹۱۲۱۰۹۷۴۸۴+

ایمیل: BGolpaigani@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۰۲

تاریخ ویرایش: ۱۳۹۹/۰۸/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۱۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۱/۰۱

واژگان کلیدی:

پیشگیری وضعی، جرایم جنسی، بزه‌دیده جنسی، آماج جرایم جنسی، پیشگیری محیطی.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

«جرایم جنسی از کهن‌ترین و باسابقه‌ترین‌های انحراف‌های بشری است که ردپای آن را می‌توان در طول تاریخ مشاهده کرد. تا اوایل قرن بیستم به انگیزه‌ها و تمایلات جنسی افراد بشر و مسائل مرتبط با آن، آن‌گونه که از نظر روان‌شناسی درخور اهمیت است، توجهی نمی‌شد. در اوایل قرن حاضر بود که فروید بنیانگذار مکتب روانکاوی با ارائه نظریات خود در مورد پدیده‌های جنسی و نقش آن در سلوک و رفتار انسان محافل پزشکی و علمی دنیا را به خود آورد و انسان را متوجه واقعیت جدیدی درباره امور جنسی کرد که تا آن زمان نسبت به آن بی‌اطلاع مانده بودند» (رمساز، ۱۳۹۲: ۱۶). باتوجه به آثار سوء جسمانی و گاه روانی و حیثیتی که ممکن است این جرایم برای قربانی به دنبال داشته باشند، جرم علیه اشخاص نیز تلقی می‌گردند. در حال حاضر بزهکاری جنسی به‌عنوان معضلی جهانی و با مفهومی خاص توجه همگان را به خود جلب کرده است و همه جوامع به دنبال راهی برای مهار آن هستند. عدم کارایی روش‌های کیفری نیز سبب گشته بررسی راهکارهای دیگر به یک ضرورت اساسی مبدل شود. مسأله مهم و اساسی این مقاله حاضر بررسی روش‌های مؤثر پیشگیری وضعی از جرایم جنسی است. پیشگیری وضعی از جرم، یکی از روش‌های کاربردی و اثربخش در کاهش مسائل مجرمانه خاص است. اساساً این روش به دنبال اصلاح وضعیت‌های پیش‌جنایی مؤثر بر جرم است تا بتواند احتمال وقوع جرم را کاهش دهد. پیشگیری وضعی از جرم از نظریه‌های جرم‌شناسی محیطی، نظریه فعالیت روزمره، دیدگاه انتخاب عقلانی و نظریه الگوی جرم، نشأت می‌گیرد (صفاری، ۱۳۸۰: ۳۲۲-۲۶۷). براساس آنچه گفته شد، سؤال اساسی مقاله بدین شکل قابل طرح است که روش‌های مؤثر پیشگیری وضعی جرایم جنسی کدام است؟ به‌منظور بررسی سؤال مورد اشاره ابتدا، پیشگیری وضعی از طریق حمایت از بزه‌دیدگان جرایم جنسی بررسی و در ادامه از پیشگیری وضعی از طریق نظارت و آموزش بحث می‌شود.

۱- پیشگیری وضعی از طریق حمایت از بزه‌دیدگان جرایم جنسی

مهم‌ترین روش‌های پیشگیری وضعی از طریق حمایت از بزه‌دیدگان جرایم جنسی عبارت است از:

۱-۱- کاستن از فرصت‌های کج‌روی

تلاش برای زدودن محیط‌های اجتماعی مضر برای جوانان و کاهش فرصت‌های کج‌روی و پیشگیری از تحریک انگیزه آنان برای ارتکاب جرایم جنسی، تأثیرگذار است. در ایران قوانینی برای پیشگیری از بزهکاری می‌توان یافت، هرچند کافی نیست و نیازمند توسعه و تصویب قوانین مناسب‌تری است، طبق اصول قانون اساسی ایران، دولت موظف است شرایط استفاده از بیمه درمانی و بازنشستگی برای زنان خودسرپرست مهیا نماید. به‌عنوان مثال می‌توان به قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۸۳ اشاره کرد، در این قانون هم به سیاست‌گذاری در زمینه‌های اشتغال، آموزش و پرورش، تربیت بدنی، مسکن، بهداشت و درمان و هم به کارگیری تمهیداتی لازم در مورد فقرزدایی، حمایت از زنان باردار، حمایت از کودکان و زنان خودسرپرست، اشاره کرده است. سیاست‌گذاری در زمینه اشتغال و آموزش می‌تواند در حوزه پیشگیری از جرایم، بسیار مؤثر و اجرای تمهیداتی برای کار، کاهش فقر و حمایت از زنان خودسرپرست می‌تواند از بزهکاری مجدد و بزه‌دیدگی ثانویه جلوگیری کند.

۱-۲- حمایت از آماج جرایم جنسی

«امروزه شکل جدیدی از پیشگیری موسوم به پیشگیری بزه‌دیدگی‌شناسی که خود از شاخه‌های پیشگیری وضعی از بزهکاری محسوب می‌شود، در سیاست جنایی مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. تدابیر و اقدام‌ها در پیشگیری بزه‌دیدگی‌شناسانه ناظر به اجتناب از بزه‌دیدگی واقع‌شدن یا به عبارت دیگر جلوگیری از بزه‌دیدگی افراد یا اموال به‌عنوان آماج یا هدف جرم است» (لپز و فیلیزولا، ۱۳۸۸: ۱۱). بزه‌دیدگی همواره یکی از عناصر مناسب وضعیت‌های پیش‌جنایی است. در گذشته جرم‌شناسی‌ها بیان می‌داشت که رفتار و گفتار تحریک‌کننده و اغواءکننده و بی‌احتیاطی‌های زنان ممکن است زمینه مناسبی را برای ارتکاب جرایم جنسی علیه آنان فراهم آورد. همچنین ویژگی‌های زیستی، جایگاه اجتماعی آنان و رابطه‌هایی که با بزهکاران دارند، در انتخابشان توسط بزهکاران تأثیرگذار می‌باشد (رمساز، ۱۳۹۲: ۱۶۱)، اما امروزه در دنیا این نگاه به‌صورت قطعیت پذیرفته نیست و با ظهور جرم‌شناسی آبی همواره بزه‌دیدگی، از جمله زنان در جرایم جنسی بی‌احتیاطی

بدون هیچ مانعی قصد مجرمانه خود را درباره هدف مورد نظر عملی سازند» (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۱۱۶-۹۸).

شرایط پایین زندگی، عدم کفایت تعلیم و تربیت، سوتغذیه، بی‌سوادی، عدم اشتغال و عدم فرصت‌هایی برای تفریح که همه ناشی از فقر است، از عواملی هستند که به‌ویژه جوانانی را که در حاشیه شهرها زندگی می‌کنند، آسیب‌پذیر کرده و نسبت به در معرض قرار گرفتن سوءاستفاده جنسی و رفتار جنایی و منحرفانه مؤثر است. مطالعه بزه‌دیدگان ابتدا در چهارچوب یک رویکرد و روش سرزنش‌مدارانه از درون نظریه‌های جرم‌شناسانه سر برآورد، اما اکنون بیش از سه دهه می‌باشد که همه نگاه‌ها به حمایت از بزه‌دیدگان به‌منزله اشخاص آسیب‌پذیر به‌ویژه گروه‌های خاص مانند بانوان و دختران جهت گرفته است. بین‌المللی شدن بزه‌دیده‌شناسی حمایتی، فرد بزه‌دیده را به یکی از کانون‌های توجه در سطوح بین‌المللی تبدیل نموده است. از این رو سازمان ملل متحد تلاش خود را برای ایجاد اصول و مقرره‌هایی برای حمایت از بزه‌دیدگان به‌ویژه بانوان و دختران برنامه‌ریزی کرده است. جرم‌شناسی آبی و به‌دنبال آن، نظریه‌های بزه‌دیدگی آبی که زنان و کودکان را بزه‌دیده ایده‌آل جرایم جنسی معرفی نموده است. در این راستا از مدت‌ها قبل سازمان ملل رویکرد حمایت از بزه‌دیدگان ایده‌آل جرایم جنسی داشته است. اعلامیه ۱۹۸۵ سرآمد این تلاش‌ها و دربردارنده ملاک‌های جهانی و بین‌المللی در چهارچوب یک بزه‌دیده‌شناسی حمایتی به‌شمار می‌آید که هرچند به‌صورت اعلامیه است، ولی دربردارنده هنجارهای حقوق بشری حمایتی قابل توجهی در سطح بین‌الملل می‌باشد و بی‌شک باید تصویب این سند مهم را نخستین قدم در جهت پیشرفت در حمایت از بزه‌دیدگان به‌شمار آورد. در اعلامیه ۱۹۸۵، ابتدا از تعریف و معرفی بزه‌دیدگان سخن گفته شد و سپس حق‌های بزه‌دیدگان را به رسمیت می‌شناسد. در این اعلامیه بزه‌دیده را شخصی می‌داند که در پی وقوع پدیده مجرمانه، چه به‌صورت فردی و چه به‌صورت گروهی آسیب‌های روانی، بدنی، عاطفی و حیثیتی به حق‌های بنیادی خود دچار شده است و براساس این تعریف می‌توان اشاره نمود که هم اشخاص حقیقی و هم اشخاص حقوقی را دربر می‌گیرد و سپس به مفهوم‌شناسی قلمرو بزه‌دیدگان می‌پردازد و تصریح می‌کند که بزه‌کار صرف نظر از

نکرده‌اند؛ اصطلاح جرم‌شناسی آبی ظاهراً اولین بار توسط اسلاومیر مارک ردو در کتاب «جامعه‌شناسی آبی» در سال ۲۰۱۲ به‌کار رفته و سپس، این عنوان توسط سایرین مورد استفاده قرار گرفته است و موضوع اصلی این رشته از جرم‌شناسی، چگونگی جرایم علیه بزه‌دیدگان خاص مانند کودکان و زنان، چرایی آن روش‌های پیشگیری کنترل و مبارزه با آن، حتی اصلاح بزه‌کاران و حمایت از بزه‌دیدگان می‌باشد. این رشته جدید که ظاهراً به‌نوعی در پیوند با علم بزه‌دیده‌شناسی نیز قرار می‌گیرد، با استفاده از سازوکارهای علم جرم‌شناسی و ظرفیت نظری و علمی آن، درصدد مطالعه جرایم جسمی و جنسی ارتكابی علیه قربانیان خواص و در عین حال شناخت مجرمین، علل وقوع جرایم مذکور، روش‌های حمایت مادی و معنوی، ارائه رهنمودهای ارشادی به کشورها برای اتحاد روش‌های کنشی و واکنشی در مقابله با بزه‌کاری به‌ویژه در ارتباط با کودکان بزه‌دیده و شاهد ارتكاب جرم، قتل‌های جنسیتی زنان و دختران می‌باشد (نجفی توانا، ۱۴۰۰: ۱۳۰-۱۲۹).

درواقع بزه‌دیده‌شناسی آبی تصریح می‌دارد که بانوان و دختران بزه‌دیده بالقوه می‌باشند و ما باید گاهی از گناه سرزنشگر بزه‌دیده عدول نماییم و به حمایت همه‌جانبه ایشان بپردازیم. رویکرد نظام کیفری ایران نیز به تبعیت از هنجارهای بین‌المللی به موضوع بزه‌دیدگی بانوان و دختران با پیش‌بینی و وضع قوانین و مقرراتی در مورد بانوان و کودکان در سطوح مختلف از ایشان در حوزه‌های مختلف پرداخته است و بزه‌دیده‌شناسی آبی به‌منزله قلمروی برای مطالعه فعالیت‌ها و رویدادها و مصوبات سازمان ملل.

۱-۲-۱- حمایت از زنان به‌عنوان آماج جرایم جنسی

در میان انواع بزه‌دیدگان، زنان بزه‌دیده جزء بزه‌دیدگان با میزان آسیب‌پذیری بالا قرار دارند. «از این رو، زنان بزه‌دیده شایسته حمایت‌های ویژه‌ای هستند. زنان بزه‌دیده اصلی جرایم جنسی گزارش شده و گزارش نشده‌اند. از جمله مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از بزه‌دیدگی، محافظت از زنان است که همواره در معرض بزه‌دیدگی جنسی هستند و در دسترس بودن زنان بزه‌دیده یکی از عواملی است که علاوه بر تحریک بزه‌کاران بالقوه به ارتكاب جرم و ایجاد انگیزه مجرمانه، موجب می‌شود

همواره به‌عنوان یکی از بدترین و تأسف‌بارترین جرایم ترغیب شده است که در آن علاوه بر خسارات متعددی که به بار می‌آورد، به شأن و کرامت انسانی نیز توهینی عظیم صورت می‌گیرد. ماده ۳۴ کنوانسیون حقوق کودک در خصوص حمایت از کودک در برابر تمامی اشکال سوءاستفاده جنسی و بهره‌کشی مغایر با رفاه وی مقرر می‌دارد: «دولت‌های عضو متعهد می‌شوند که کودکان را در برابر همه شکل‌های بهره‌کشی و سوءاستفاده جنسی محافظت کنند. به این منظور، دولت‌های عضو به‌ویژه به اقدامات ملی دوجانبه و چندجانبه مبادرت خواهند کرد تا از موارد زیر جلوگیری شود:

۱- اغوا و تحریک کودک برای پرداختن به هرگونه فعالیت جنسی نامشروع؛

۲- استفاده استعمارگرانه از کودکان در روسپی‌گری یا دیگر اعمال جنسی نامشروع؛

۳- استفاده استعمارگرانه از کودکان در نمایش‌ها و نگارش مطالب هرزه (پورنوگرافیک). واقعیت این است که جامعه ما در خصوص حمایت از حقوق کودکان تا پیش از تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹/۰۲/۲۳ بسیار فقیر بوده است، بسیاری از کشورهای جهان، از جمله فرانسه نزدیک به ۷۰ سال پیش و بسیاری از کشورهای دیگر متعاقب یا قبل از آن ضوابطی را برای حمایت از کودکان پیش‌بینی می‌کردند که براساس این ضوابط: اولاً به‌کارگماردن کودکان بر کارهای سخت و محرومیت از تحصیل و تربیت و زندگی متعارف و معمولی از سوی والدین در خصوص فرزندانشان یک جرم تلقی می‌شد و این والدین حق ادامه حضانت بر فرزندان خود را نداشتند» (نجفی توانا، ۱۴۰۰: ۱۳۰). در ایران نیز از نکات مترقی قانون حمایت از اطفال این است که ایجاد نهاد نظارتی در حمایت از این بزه‌دیدگان بالقوه سنی نیز تحت عنوان دفتر حمایت از اطفال و نوجوانان در قوه قضاییه از دیگر نکات مثبت این قانون است که ضمن نظارت و پایش مستمر با تهیه گزارش می‌تواند شرایط مناسب را در خانواده‌ها و یا انتقال طفل را به نهادهایی مانند بهزیستی فراهم و در نتیجه از خطر بزه‌دیدگی بالفعل بکاهد (ماده ۴). نکته قوت این ماده این است نه تنها

آنکه شناسایی یا دستگیر شده، فرد بزه‌دیده محسوب می‌شود (کودکان در خانواده‌هایی که والدین معتاد داشته و به‌عنوان فروشنده مواد مخدر توسط والدین یا سایر اعضای خانواده به کار گرفته نمی‌شوند و یا دختران فراری که به فحشا و روسپی‌گری روی می‌آورند، در عین حال بزه‌دیده و بزه‌کار می‌باشند) و نیز در این اعلامیه بزه‌دیده مستقیم از غیرمستقیم نیز تفکیک گردیده است، به‌گونه‌ای که در جرم‌هایی مانند قتل، شکنجه، تجاوز جنسی و خشونت خانگی، خانواده‌ها نیز بزه‌دیده به حساب می‌آیند. اعلامیه ۱۹۸۵ نسبت به بزه‌دیدگان رویکرد برابری را در نظر گرفته است، به‌گونه‌ای که در پاراگراف سوم این اعلامیه تصریح شده است که هنجارها باید به دور از هر نوع تبعیض از جهت نژاد، رنگ، مذهب، جنسیت، موقعیت و یا دگر توانی روانی و بدنی درباره همه اشخاص به اجرا درآید. در واقع این پاراگراف این شرایط را به‌وجود آورده است. در این قطع‌نامه استفاده از تکنولوژی‌های ارتباطی جدید شامل اینترنت، برای بهره‌کشی از دیگران و هرزه‌نگاری کودکان، سوءاستفاده جنسی از کودکان و قاچاق بانوان در بعضی مواقع با وعده قصد ازدواج و فریب این بانوان یا گردشگری جنسی مورد اشاره قرار گرفت. اشکال آشکار یا پنهان بردگی، قاچاق بانوان و دختران در واقع رویه‌های غیرقانونی هستند که همچنان معاهده‌های بین‌المللی نظارتی می‌باشند. در هلند گزارشگر ملی قاچاق افراد در راستای کمیسیون برای پیشگیری از قاچاق بانوان و دختران تشکیل شد و اقداماتی قاطع برای پیشگیری از بزه‌دیدگی و حمایت از بانوان و کودکان انجام داد، اما در کشورهای، از جمله جمهوری چک قاچاق رو به رشد است و می‌دانیم که این کشور هم منشأ و هم محل ترانزیت قاچاق بانوان و هم پذیرای بانوان قاچاق شده است. فقر و بیکاری و تبعیض علیه بانوان در افزایش فرصت‌های قاچاق مؤثر است و دولت‌ها باید درصدد امحای این عوامل باشند. گونه‌های جدیدی از بهره‌کشی جنسی در کنار گونه‌های قاچاق پدید آمده است، از جمله گردشگری جنسی.

۱-۲-۲- حمایت از کودکان به‌عنوان آماج جرایم جنسی

در سراسر دنیا تجاوز کودکان توسط افکار عمومی مورد سرزنش قرار می‌گیرد و مرتکبین این عمل منفور و مطرود اجتماع می‌باشند. جرایم جنسی به‌ویژه تجاوز به آن در طول تاریخ

عناصر اصلی این نظریه شامل فرصت ارتکاب جرم، مجاورت با مجرمین و عوامل تسهیل کننده جرم هستند. به عنوان مثال، کالاهای رها شده و بدون محافظ بیشتر در معرض سرقت قرار می گیرند. نظریه فعالیت روزمره ابتدا برای توضیح خشونت آمیز ارائه شد، اما به دلیل گسترش به سایر انواع جرایم، توسعه یافت. نویسنده تأکید می کند که الگوهای زندگی روزمره افراد آن ها را از خانه و خانواده دور می کند و بزهکاران، در نتیجه بدون محافظان کارآمد پیدا می کنند. همچنین کاهش اجتماعات سنتی، کنترل های اجتماعی غیررسمی را تضعیف می کند و این عوامل می توانند منجر به بزه دیدگی افراد شوند.

مکزیکوسیتی، سال ۱۹۹۳ به عنوان نقطه آغازین آگاهی بخشی بانوان نسبت به زن کشی در مکزیک به رسمیت شناخته شده است. در سال ۱۹۹۳ مردم شهر خوارس، در ایالت چیهاوا متوجه شده بودند که آن ها در منطقه ای زندگی می کنند که روزانه دختران زیادی به بهره کشی جنسی مجبور می شدند و قتل های زیادی در شهر خوارس رخ می دهد، جایی که بسیاری از دختران آن ها اواخر نوجوانی و اوایل ۲۰ سالگی در بیابان های نزدیک مزارع پنبه بر شهر خوارس گم شده یا مرده پیدا می شدند. در ۱۰ دسامبر ۲۰۰۹، کمیسیون حقوق بشر امریکایی، حکم داد که ایالت مکزیک مسؤول قتل های نامشخص و ناپدید شدن بانوان در سیوداد خوارس است. این حکم به قانون مزرعه های پنبه شهرت یافت و در حالی که این مرحله مهم برای حقوق بشر در مکزیک بود، متأسفانه قتل های بانوان بدون وقفه ادامه یافته و در دو سال بعد از حکم حتی ۳ برابر شده است، اما مبارزه مردم خوارس همچنان ادامه دارد.

۱-۳-۱-۳- شتاب دهنده

یکی از مهم ترین عناصری که به منظور شناخت دقیق چگونگی تشکیل ایجاد رابطه میان بزهکاران و بزه دیدگان در بزه دیده شناسی مورد توجه قرار می گیرد، ویژگی های بزه دیدگان است. این ویژگی ها در جرم جنسی به طور ویژه ای موجب شتاب دهنده گی بزه دیده در فرآیند ارتکاب بزه می گردد. از آنجا که گرایش بزه دیده به بزه دیدگی به فعالیت های نیروی جنسی بازمی گردد، لذا بررسی کنشگری بزه دیده در پرتو نیروی جنسی

اطفال نابالغ، بلکه نوجوانان بالغ زیر ۱۸ سال را نیز مورد حمایت قرار داده است.

۱-۳-۱- وضعیت پیش جنایی

وضعیت پیش جنایی در جرایم جنسی علیه زنان «وضعیت پیش جنایی، مجموعه اوضاع و احوال خارج از شخصیت بزهکار است که بر عمل مجرمانه مقدم هستند و سبب تدارک عمل مجرمانه می شوند و به قسمتی که به وسیله شخص مفهوم و محسوس هستند، اطلاق می شود.» بزه دیده واقع شدن زنان در جرایم جنسی به برخی شرایط در وضعیت پیش جنایی بستگی دارد. از همین رو، سه نظریه در بزه دیدگی زنان وجود داشته است که زنان به عنوان بزه دیدگان بالقوه جرایم جنسی آماج های جرم نیازمند جاذبه زدایی می باشند که به شرح زیر ملاحظه می شود (گسن، ۱۳۸۸: ۱۹۵-۱۹۳).

۱-۳-۱- تئوری های پیشگیری وضعی جرایم جنسی

تئوری های پیشگیری وضعی جرایم جنسی عبارتند از:

۱-۳-۱-۱- سبک زندگی شیوه زیستن

این نظریه توسط گاتفردسون، هیندلنگ و گاروفالو در سال ۱۹۷۸ ارائه شده و نشان می دهد که ارتباطات معناداری بین شرایط بزه دیدگان و شیوه زندگی آن ها وجود دارد، به ویژه «این نظریه توزیع نامنظم بزه دیدگی زنان در جرایم جنسی را براساس تفاوت های شیوه زندگی آنان تبیین می کند. عواملی مانند مجرد زیستن، مصرف زیاد مشروبات الکلی، استفاده از حمل و نقل عمومی، معاشرت با مردان جوان، رفت و آمد در شب به مکان های عمومی و زندگی در شهرهای بزرگ می توانند نرخ بزه دیدگی زنان را افزایش دهند» (Gottfrdson, 1984: 51-59).

۱-۳-۱-۲- تئوری فعالیت روزمره

این تئوری توسط کوهن و فلسون در ۱۹۷۹ ارائه شده و معتقد است وقوع بزه دیدگی نتیجه وجود سه عنصر در زمان و مکان واحد است: بزهکار با انگیزه، آماج و اهداف مناسب و در دسترس، عدم ایمنی مناسب آماج جرم (عدم حضور یک محافظ کارآمد).

حائز اهمیت است. مطابق تئوری **ولفگانگ**، شتاب‌زدگی بزه‌دیده به فعال و منفعل تقسیم می‌شود.

۱- شتاب‌دهندگی فعال: در این حالت، بزه‌دیدگان (به‌ویژه زنان) به‌طور آگاهانه به موقعیت‌هایی می‌روند که ممکن است منجر به بزه‌دیدگی شوند. آن‌ها با تحریک و تشویق، به‌طور غیرمستقیم زمینه وقوع جرم را فراهم می‌کنند. به‌عنوان مثال، برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در موارد تجاوز به عنف، بزه‌دیدگان ممکن است به نوعی در تحریک جرم نقش داشته باشند و رفتارهایشان به‌عنوان دعوت تلقی شود (Amir, 1971: 259-264). خانمی که در مکالمه یا مراوده‌ای، بی‌جهت یا به‌شکل نامتعارفی به مردی لبخند می‌زند و یا روی خوش نشان می‌دهد، با رفتارش می‌تواند آن مرد را برای ارتکاب یک بزه جنسی به شوق آورد. تشویق‌گری از مصادیق شتاب‌زدگی فعال است. منظور از مؤلفه تشویق‌گری، اعمال و رفتار بزه‌دیده به‌شکلی است که بزهکار را برای ارتکاب جرم به شوق درآورد. کشش جسمانی و روانی که به‌طور خودآگاه یا ناخودآگاه میان زن و مرد وجود دارد، فقط شامل مجرم نمی‌شود، بلکه این کشش از سوی زن نسبت به مرد هم وجود دارد که همین کشش منشأ رفتارهایی از سوی بزه‌دیده می‌شود که آن را می‌توان تشویق‌گری به ارتکاب جرم قلمداد کرد.

قرآن کریم از آن به خضوع در سخن گفتن تعبیر کرده است. خضوع در سخن گفتن، یعنی زن به‌گونه‌ای نرم و لطیف سخن بگوید که مرد شنونده با شنیدن این سخنان در او طمع کند. در سیاست جنایی اسلام، زنان در روابط اجتماعی خود با مردان باید از گفتار و رفتار تینعی بپرهیزند، زیرا تغییر لحن سخن گفتن و رفتار مهیج با نامحرم امکان دارد. غریزه جنسی او را تحریک کند و افرادی که زمینه و آمادگی لغزش را دارند، این نوع گفتار و رفتار زنان را اظهار علاقه از سوی آنان بیندازد و نسبت به آن‌ها طمع کند. بنابراین برای آن که محیط اجتماعی از وضعیت فعالیت مفید خارج نگردد، زنان باید در روابط اجتماعی خود مطابق معروف و پسندیده و به عبارت دیگر، به‌صورت عادی و معمولی به دور از هر عشوهری عمل نمایند. خداوند در این باره خطاب به زنان می‌فرماید: «قُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا» (احزاب/۹۱)، بنابراین سخنان و حرکات عشوهرآمیز زن در برابر مرد نامحرم

حرام اعلام شده است (جبعی عاملی (شهید ثانی)، ۱۴۱۳: ۵۶/۷؛ نجفی، ۱۳۶۷: ۱۵۷/۲۹).

۲- شتاب‌دهندگی منفعل: در این حالت، بزه‌دیدگان به‌طور ناخواسته و به‌دلیل ویژگی‌های شخصی خود، شرایطی را ایجاد می‌کنند که ممکن است مهاجم را به حمله تشویق کند. عواملی مانند رقابت‌های شغلی یا عشقی می‌توانند منافع دیگران را تهدید کنند و در نتیجه بزه‌دیدگی را تسهیل نمایند. همچنین وجود یا همراهی عناصر جذاب می‌تواند به وقوع جرم منجر شود (حسن‌بیگی، ۱۳۸۴: ۴۷). معمولاً زمانی که بزهکار، بزه‌دیده را در یک شرایطی بیابد که موانعی برای اجرای نیت سوء خود نیابد، موقعیت آسان و ساده‌ای برای ارتکاب جرم تلقی می‌گردد. حال اگر بزه‌دیده خود این شرایط را فراهم بیاورد، نقش آسانگری خود را به‌خوبی ایفا نموده است. در بیشتر مواقع این موقعیت در یک محل خالی از افراد، از جمله در منزل خود بزه‌دیده پیش می‌آید.

برابر آموزه‌های اسلامی، زن و مرد بیگانه می‌توانند با حفظ شئون و حجاب با یکدیگر روابط اجتماعی برقرار کنند، ولی از آنجا که نیروی جنسی در انسان قوی است و به‌طور طبیعی به جنس مخالف تمایل دارد، توصیه شریعت به‌منظور پیشگیری از گناه بر این است که روابط دو جنس مخالف به‌ویژه در دوره جوانی تا جایی که امکان دارد، محدود شود و چنانچه ضرورتی آن را اقتضا نمی‌کند، صورت نگیرد، زیرا رابطه باید برای کاری و رفع نیازی باشد. بنابراین وقتی نیاز اجتماعی برقراری ارتباط فردی را توجیه نکند، احتمال به‌وجود آمدن برخی افکار نادرست و وسوسه‌انگیز در طرف زیاد می‌شود که در بسیاری از موارد لغزش‌های خطرناکی را به‌دنبال دارد. از حضرت علی (ع) روایت شده است: «من سبقت‌گرفتن در سلام به زنان جوان را نمی‌پسندم» (کلینی، ۱۳۸۸: ۶۴۸/۲). عدم وجوب نماز جمعه بر زن و عدم توصیه او به حضور در نماز جماعت در این باره قابل ارزیابی است.

۱-۳-۲- تقویت آماج

یکی از تئوری‌های پیشگیری وضعی جرایم جنسی تقویت آماج است. هدف تقویت آماج، حفاظت و حمایت از آماج‌های جرم است. وقتی جامعه در دور کردن ذهن و فکر افراد از بزهکاری

و پیشگیری اجتماعی، توفیق کاملی کسب نکرده است، بنابراین باید نسبت به ایجاد مانع پس از تحقق فکر مجرمانه اقدام کند. یکی از روش‌هایی که در این مرحله گذار از اندیشه به عمل را دشوار می‌کند، تقویت حفاظتی از آماج‌های جرم است.

تقویت آماج و امنیتی کردن شرایط زیست در این زمینه می‌تواند به برنامه موسوم به «Tandem» که در سال ۱۹۸۲ در شهر مونترال کانادا اجرا شد، اشاره کرد. Tandem یک برنامه پیشگیری از بزهکاری است که هدف آن افزایش احساس امنیت شهروندان می‌باشد. این برنامه با همکاری ساکنین محله‌ها، پلیس و شهروندان به حل مشکلات امنیتی می‌باشد، مثلاً به شهروندان، خواه در منزل، خواه در اماکن عمومی یا در خیابان کمک می‌کند و یا به شهروندان در منزل مشاوره امنیتی می‌داد. این برنامه به افراد توصیه می‌کند و به مکان‌های شلوغ رفت و آمد نکنند و محتوی کیف دستی خود را در واحدهای تجاری به نمایش نگذارند، از روشنایی مناسب، درب و پنجره‌های مستحکم، نصب سیستم‌های هشداردهنده استفاده کنند، البته این نوع از برنامه نیازمند سرمایه‌گذاری درازمدت، برنامه‌ریزی مناسب و تشویق شهروندان به مشارکت فعال می‌باشد (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۰۶). در کشور ایران نیز از گذشته محله‌های شهری مختلف که به دنبال تأمین امنیت محل سکونت و کار خود بودند، از عواملی به نام شبگرد استفاده می‌کردند. به تازگی نیز، نهاد جدیدی به نام نگهبانان محله با هدف ارتقای ضریب امنیتی محله‌ها، پیشگیری از جرم است.

«در ایران طی دو دهه اخیر به دلیل کاهش سرمایه اجتماعی و افزایش بیماری‌های روحی و روانی، نیاز به تقویت زیست کودکان و پیشگیری از جرایم جنسی مرتبط با آن‌ها، حتی در محیط خانواده‌ها به شدت دیده می‌شود و به نظر می‌رسد این موضوع توسط متخصص‌ها و تصمیم‌گیران این حوزه دیده شده و گام‌هایی هرچند کند در این زمینه برداشته شده است، یکی از گام‌های مؤثر در این زمینه تأسیس مرکز گزارش‌دهی کودکان در معرض خطر جرایم به‌ویژه جرایم جنسی و خشونت‌های خانگی است که در سال ۱۳۹۲ آغاز به کار کرد و همه افراد، از جمله خود کودک، همسایگان، بستگان و اولیای مدرسه می‌توانند با شماره ۱۲۳ تماس بگیرند که توسط این

مرکز در بسیاری موارد پیشگیری می‌شود» (پورحسن، ۱۳۹۳: ۱۴۹).

در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان، با جرم‌انگاری عدم گزارش وضعیت‌های خطرآفرین برای کودکان، به حمایت از آن‌ها پرداخته شده است. این حمایت شامل مصون‌سازی کودکان از طریق روش‌های مختلفی است، از جمله ایجاد تسهیلات برای شرکت در کلاس‌های فوق‌برنامه تا جلوگیری از حضور آن‌ها در خیابان‌ها و محیط‌های ناامن. همچنین فراهم کردن سرویس‌های حمل و نقل و ایجاد سیستم اطلاع‌رسانی آسان برای کودکان جهت گزارش وضعیت‌های مخاطره‌آمیز، از دیگر اقدامات است. علاوه بر این، شناسایی خانواده‌ها و افراد پرخطر، مانند والدین معتاد، و کمک به درمان آن‌ها، همچنین بازدید ماهیانه از خانواده‌هایی که سابقه آزار دارند یا کودک بزه‌دیده در آن‌ها وجود دارد، از جمله تدابیر حمایتی به‌شمار می‌رود (پورحسن، ۱۳۹۳: ۱۴۹).

۲- پیشگیری وضعی از طریق نظارت و آموزش

پیشگیری وضعی از طریق نظارت و آموزش به دو صورت رسمی و غیررسمی قابل انجام است:

۲-۱- پیشگیری وضعی رسمی

روش‌های پیشگیری رسمی عبارتند از:

۲-۱-۱- پیشگیری وضعی جرایم جنسی توسط ارگان‌های دولتی

برای ایجاد یک سیاست و برنامه عمل مناسب پیشگیری وضعی جرایم جنسی نیازمند مشارکت و همکاری ارگان‌های دولتی با همدیگر و در کنار یکدیگر است. گاهی ارتکاب جرم مستلزم تقارن زمانی و مکانی یک بزهکار انگیزمند و یک سیبل (بزه‌دیده) جذاب و جالب و آسیب‌پذیر می‌باشد.

در یک مدل مدرن پیشگیری از بزهکاری، شهروند نیز یک مصرف‌کننده منفعل سیاست‌های عمومی نیست، بلکه در فرآیند برنامه‌ریزی اجرا و ارزیابی برنامه‌های پیشگیری از بزهکاری یک کنشگر محسوب می‌شود. در برخی از کشورها مشارکت کنشگران به صورت خودجوش و فاقد کنترل است، حال آنکه در کشورهای دارای نظام حاکمیت قانون، چگونگی این

در راستای رویکردهای جدید دنیا در ناتوان‌سازی کیفری و سایر مجرمان تدابیر خاصی اندیشیده شده است. یکی از پیشنهادات این است که از نظام موقعیت‌یابی جهانی برای نظارت بر موقعیت مکانی مجرمان دارای سابقه محکومیت تجاوز جرایم جنسی به‌ویژه جرایم جنسی علیه کودکان استفاده شود؛ این امر در برخی از حوزه‌های ایالات متحده آمریکا مورد استفاده قرار گرفته و بریتانیای کبیر نیز مورد توجه قرار گرفته است. «عده زیادی از بزهکاران بالقوه کاملاً غیرعقلانی اقدام نمی‌کنند و از انطباق خود با وضعیت و موقعیت‌ها ناتوان نمی‌باشند، نتیجه این‌که تغییر در موقعیت‌های نزدیک به جرم، آن‌ها را مجبور به پذیرش این واقعیت می‌کند که منافع عدم ارتکاب جرم در وضعیت جدید، از ارتکاب آن بیشتر می‌باشد. درواقع به جای سرمایه‌گذاری در پیش‌آمدگی فردی بزهکار با کمک تدابیر خاص از طریق مداخله در موقعیت‌ها، تصمیم‌های بزهکاران تحت شعاع قرار داده می‌شود» (رابرتز و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۳۴).

۲-۱-۱-۲- پیشگیری فنی

نام دیگر پیشگیری وضعی می‌تواند پیشگیری فنی باشد، مثلاً استفاده کشورها از ماهواره نیز به‌عنوان یک ابزار پیشگیرانه افزایش یافته است و درواقع پرتاب ماهواره در فضا امنیتی نیز دارد، از این طریق می‌توان از قاچاق دریایی، قاچاق اتومبیل، قاچاق مهاجرین، زنان و کودکان اطلاع حاصل نمود. در این زمینه سیستم‌های مختلفی وجود دارد که مشهورترین آن‌ها «GPS» یا «سیستم محل‌یابی جهانی» است که توسط آمریکا پرتاب شده است. اروپا نیز سیستمی به نام گالیله راه‌اندازی کرد (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۰۸).

آنچه می‌تواند نکته مثبتی در به‌کارگیری ابزارهای نظارتی و البته ارتقای رؤیت‌پذیری از طریق ایجاد روشنایی‌های پیرامونی شود، ایجاد حالتی است که فرد در آن به خود اطمینان می‌رسد، زیرا رفتارهای مشکوک در یک محیط قابل رؤیت، آسان‌تر تشخیص داده می‌شود. بنابراین افراد آسیب‌پذیر در برابر برخی جرایم، از جمله جرایم جنسی، در برخورد با سایرین یا ورود به برخی مکان‌ها، جانب احتیاط را رعایت می‌کنند. این مسأله می‌تواند از بزه‌دیدگی گروه‌های آسیب‌پذیر پیشگیری کند. در

مشارکت و حدود آن طبق قانون تعیین شده است. به‌عنوان مثال قانون سال ۲۰۰۷ فرانسه در زمینه پیشگیری از جرم، نقش هریک از کنشگران و قلمرو مداخله آن‌ها را روشن و شهردار را به‌عنوان هدایتگر اصلی برنامه‌های پیشگیری در سطح محلی تعیین نمود. همچنانکه در ایران نیز تهیه‌کنندگان قانون پیشگیری از جرم کنشگران اصلی پیشگیری از جرم را در سطوح مختلف ملی استانی و شهرستان مشخص و امکان مشارکت و حضور سازمان‌های مردم‌نهاد را نیز پیش‌بینی کرده‌اند (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۰۷).

تسلیم اطفال و نوجوانان و زنان به اشخاص حقیقی یا حقوقی، بنابر اعلام سازمان بهزیستی کشور ایران، معاونت آموزش اجتماعی سازمان مذکور، در مقام ارائه خدمات به افراد در معرض آسیب و آسیب‌های اجتماعی، طرح‌ها و برنامه‌هایی را به اجرا درآورده است که از جمله آن‌ها، ایجاد مراکز مداخله در بحران (اورژانس اجتماعی) استان‌ها می‌باشد که به گروه‌های مختلف، نظیر زوجین متقاضی طلاق، همسران آزاردیده، دختران فراری از منزل، موارد اقدام به خودکشی، زنان آسیب‌دیده اجتماعی و... به‌صورت شبانه‌روزی و رایگان، خدمات تخصصی ارائه می‌دهد و مراجع قضایی هم می‌توانند افراد نیازمند را به آنجا هدایت نمایند تا از خدمات مراکز مذکور، بهره‌مند شوند.

ایجاد سیستم ثبت و اعلام اجباری موقعیت بزهکاران جنسی شده است، [اما] چیزی که اغلب، مهم باقی می‌ماند، ارزیابی این اقدامات است که نشان می‌دهد اثر آن‌ها بر روی نرخ‌های گزارش‌دهی، جرمه، پیگرد و محکومیت، بسیار محدود یا هیچ بوده است. برخی اقدامات ابتکاری نیز پیشنهاد شده است در کنار گزارش‌کردن ناشناس که با نام «جین دویه» معروف است، انجام آزمایش‌های پزشکی قانونی به‌صورت ناشناس است که می‌تواند نشانه‌ها و شواهد مربوط به تجاوز را در وسایلی خاص، نگهداری کند. در سال ۲۰۰۹، سیاست فدرال، مانع مربوط به تأخیر در جمع‌آوری نشانه‌ها را از پیش پا برداشت. این‌که بزه‌دیدگان وحشت‌زده و مضطرب می‌توانند اقدام به انجام آزمایش‌های تجاوز بکنند.

۲-۱-۱-۲- نظارت از طریق سیستم موقعیت جهانی

جنسی است که همواره در معرض جرم قرار دارند. حضور پلیس در مکان‌هایی که خطر بزه‌دیدگی را افزایش می‌دهد می‌تواند آسیب‌پذیری آن‌ها را به حداقل برساند» (میرخلیلی، ۱۳۸۸: ۲۲۷). همچنین در سال ۱۳۸۵ با هدف پیشگیری وضعی، پلیس تخصص پیشگیری، تأسیس گردید و عمدتاً به ارائه مشاوره‌های پیشگیرانه می‌پردازد. «عدم تردد زنان به‌عنوان قربانیان اصلی جرایم جنسی در ساعات و مکان‌های خلوت که امکان مراقبت از افراد در معرض بزه‌دیدگی در آن شرایط حاکم است، نصب ابزارهای الکترونیکی دوربین‌های مداربسته کیوسک و گشت‌های پلیسی در خیابان‌ها و اماکن خلوت شهری ساخت فیلم‌های پلیسی و نصب روشنایی تیرهای چراغ باغ و می‌تواند منجر به کاهش آمار ارتکاب جرایم جنسی گردد» (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۱۴).

۲-۱-۳- استفاده از هوش مصنوعی در دولت توسط نهادهای نظارتی مانند پلیس

استفاده از هوش مصنوعی، در سیستم‌های پلیسی و کنترل شهری در پیشگیری از جرم و حمایت از نظم عمومی مؤثر خواهد بود. «گرچه این کار دغدغه نقض حریم خصوصی و مسائل حقوق بشری را در پی خواهد داشت. قابلیت‌ها و کارآمدی کاربرد هوش مصنوعی و ایجاد قواعد به‌منظور لزوم حفظ داده‌ها این دغدغه را مرتفع می‌سازد» (خانعلی‌پور، ۱۳۹۰: ۹۳). «از این رو، الگوریتم‌های هوش مصنوعی پلیس می‌تواند احتمال وقوع جرم را در مکان و زمان خاص جغرافیایی را با دقتی بسیار براساس الگوهای قبلی رفتارها پیش‌بینی کند. در ادامه به برخی از این موارد اشاره می‌شود. نرم‌افزارها و سیستم‌های تحقیق جغرافیایی از فنون معمول ترسیم جرم استفاده متفاوتی می‌کنند و با استفاده از محل وقوع جرایم سابق و الگوریتم‌های پیچیده ریاضی، احتمال محل سکونت مجرم را در مکانی خاص تخمین می‌زنند. برخی نرم‌افزارها سیستم هشدار و نمایشگر جغرافیایی دارند که برای اعلام جرم، موقعیت مکانی بزه‌دیده و وضعیت خطر ارزیابی شده توسط سیستم با هدف پیشگیری از جرم است. نرم‌افزارهای جغرافیایی به افسران پلیس در مبارزه با آزارهای خیابانی علیه زنان نیز یاری می‌رساند، مثل پرتو بادی در بنگلادش که زنان با فشردن یک دکمه می‌توانند زنگ هشدار برای درخواست کمک به پلیس

دنیا را امروز، به‌منظور اعمال نظارت، نیاز بسیاری به استفاده از ابزارهای مجهز به فناوری اطلاعات و ارتباطات داریم و سامانه‌های نظارتی و به‌طور ویژه دوربین‌های مداربسته، از جمله مهم‌ترین این ابزارها به‌منظور ارتقای رؤیت‌پذیری است. یکی از فضاهایی که می‌توان از دوربین‌های مداربسته استفاده کرد، پاساژها و مراکز خرید است. نصب و یا افزایش این دوربین‌ها در این مراکز شرایط را برای بزهکار نامن کرده و امنیت آماج را نیز افزایش می‌دهد. همچنین استفاده از سنسورهای زنگ خطر در پله‌برقی‌ها و آسانسورهای مراکز عمومی برای نزدیک شدن بیش از حد به حریم خصوصی زنان و کودکان، همچنین ایجاد سیستم پایش و نظارت برای کودکانی که در مراکز عمومی گم شده است. پیشنهاد می‌شود در مجموعه‌های مسکونی، زوایای پنهان که موقعیتی برای پنهان شدن بزهکاران فراهم می‌کند را از بین برد.

۲-۱-۲- کنترل رسمی پلیس

پلیس می‌تواند با شناسایی نقاط جرم‌زا و آماج جرم و همچنین بیشترین ساعت وقوع جرایم بر وضعیت و شرایط قبل و حین ارتکاب جرم تأثیر گذاشته و فرصت‌های ارتکاب جرم را برای مجرمان محدود و یا با مشکل مواجه کند. پلیس به‌عنوان یکی از نهادهای رسمی کارآمد و مؤثر در امر پیشگیری از جرم خصوصاً در بحث پیشگیری وضعی نقش به‌سزایی برعهده دارد. «شکل و ترکیب لباس فرم و خودروی پلیس، تهدیدی برای مجرمان بالقوه به‌شمار می‌رود. به بیان دیگر حضور پلیس در جامعه را می‌توان نوعی تهدید ضمنی برای مجرمان تلقی کرد» (رضوی، ۱۳۸۶: ۱۴۰-۱۲۰). حضور پلیس وضعیت پیش‌جنایی را تغییر داده، نوعی پیشگیری وضعی ایجاد می‌کند، می‌تواند برخی اقدامات آن‌ها را پیشگیرانه تلقی کرد (ابراهیمی، ۱۳۹۳: ۱۱۴).

«در سال‌های اخیر در ایران موارد زیادی از تجاوز جنسی به کودکان و دختران پس از ربودن آن‌ها در مسیر مدرسه، خوابگاه، دانشگاه و مدرسه گزارش شده است که حضور پلیس در این مسیرها می‌تواند منجر به کاهش بزه‌دیدگی این قشر از جامعه گردد. از جمله مهم‌ترین راه‌های پیشگیری از بزه‌دیدگی، محافظت از زنان و کودکان به‌عنوان قربانیان اصلی جرایم

روان‌پزشکی به مبتلایان به این نوع از اختلالات جنسی قابل ارائه است، رسمیت بیشتری یابد (رزمساز، ۱۳۹۲: ۲۵۰).

خشونت سفید (خشونت در فضای مجازی) بانوان و کودکان به‌ویژه بانوان جوان که اغلب بدون آگاهی وارد فضای سایبری می‌شوند و ناخواسته مورد آزار و خشونت‌های جنسی از طریق گفتگو یا انتشار زندگی خصوصی در فضای مجازی می‌شوند. در این نوع از خشونت، اغلب خشونت‌ها از طریق ایجاد پروفایل‌های جعلی و ثبت کامنت‌ها زیر عکس‌ها، ارسال پیام دوستی و گفتگو در فضای خصوصی چت انجام شود که در ابتدا ممکن از گفتگو درباره مسائل معمولی مانند شرایط زندگی و موارد معمولی روزمره مانند آب و هوا، حیوانات خانگی و ... شکل گیرد. خشونت سفید یا خشونت اینترنتی شامل مصادیق آزار و اذیت، کلاه‌برداری می‌باشد که در فضای مجازی به‌ویژه علیه کودکان و دختران رخ خواهد داد. برخی قوانین که می‌توان در این حوزه کمک‌کننده باشند، از جمله تبصره ۵ ماده ۳ قانون مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری و همچنین در قوانین جرایم یارانه‌ای مصوب سال ۱۳۸۸، فصل چهارم - جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی مواد ۱۴ و ۱۵، فصل پنجم - هتک حیثیت و نشر اکاذیب مواد ۱۶، ۱۷ و ۱۸ می‌توان نام برد، لذا خانواده‌ها باید نظارت دقیق‌تری نسبت به فعالیت فرزندان در فضای مجازی اعمال نمایند.

۲-۲-۲- نقش جامعه مدنی در پیشگیری

سازمان‌های مردم‌نهاد طبق ماده ۶۶ آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ که اساسنامه آن‌ها در زمینه حمایت از اطفال و نوجوانان، بانوان و حمایت از حقوق شهروندی است، می‌توانند نسبت به جرایم ارتكابی در زمینه‌های فوق اعلام جرم کنند و در تمامی مراحل دادرسی شرکت کنند. در واقع با ایجاد اعتماد بین نهادهای دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد، نقش حمایتی سازمان‌های مردم‌نهاد در کاهش چالش‌ها به‌ویژه کاهش جرایم از نوع جنس در پیشگیری وضعی با ابزارهای آموزش و ظرفیت‌سازی بسیار بیشتر خواهد شد.

۲-۲-۳- رسانه‌ها

«اطلاع‌رسانی در مورد وقوع جرایم و انحرافات اجتماعی، کیفیت وقوع، ابعاد و راه‌های لغزش افراد به سوی کج‌روی و

بفرستند و پلیس را از وقوع آزارهای خیابانی و جغرافیایی خود مطلع کنند» (Ahmed, 2014: 26-98).

این نرم‌افزار، مبتنی بر بانک داده است که اطلاعات مربوط به قتل و آزارهای جنسی را با استفاده از آمار موجود در سایت‌ها و ادارات پلیس و محاکم جمع‌آوری و طبقه‌بندی می‌کند و بر مبنای ایجاد نقشه جغرافیایی و احتمالات مربوط به تحلیل می‌کند که در سال ۲۰۰۶ طراحی شده و پلیس آن را به کار گرفت.

۲-۲-۲- پیشگیری وضعی از طریق کنترل غیررسمی

روش‌های کنترل غیررسمی عبارتند از:

۲-۲-۱- خانواده‌ها

در حوزه تربیت جنسی کودکان خانواده می‌توان نقش خود را با پیشگیری از تحریک هیجانی مانند کنترل عکس‌ها و سایت‌های مستهجن، ترمیم سریع خرابکاری‌ها و نصب قفل‌های مانع دسترسی کودکان به برنامه‌های تحریک‌کننده تلویزیونی که برای بزرگسالان پخش می‌شود، ایجاد قوانین آموشد به منزل و همچنین کنترل دوستان فرزند ایفا کند (دیانی، ۱۳۸۷: ۳۲۷). «نظارت و کنترل والدین بر رفت‌وآمد و همچنین نظارت و حساسیت والدین نسبت به گروه دوستان و افرادی که فرزندان با آن‌ها معاشرت دارند، می‌تواند به کاهش آسیب‌پذیری و بزه‌دیده واقع‌شدن جوانان کمک کند» (فرهمند، ۱۳۸۷: ۱۷۰-۱۳۵). اصل دوم اعلامیه جهانی حقوق کودک نیز بر این امر صحه گذاشته است (دیانی، ۱۳۸۷: ۳۲۷).

توجه به سالم‌سازی یک رابطه جنسی که به‌طور قانونی و مشروع پایه‌گذاری شده، می‌تواند به‌نحوه قابل توجهی از گرایش افراد به رفتار جنسی مجرمانه که معمولاً برای نیل به اهداف ارضاننده جنسی شکل می‌گیرد، پیشگیری کند و استحکام خانواده را جهت حفظ کارکرد تربیتی و آموزشی بر فرزندان به ارمغان آورد. برای نیل به این هدف بایستی رابطه جنسی که در غالب قوانین و رسوم پذیرفته‌شده مشروع تلقی می‌گردد و از طریق ازدواج دائم یا موقت و تشکیل خانواده عملی شده است، با اهمیت‌تر از آنچه هم‌اکنون وجود دارد، تلقی گردد و خدماتی که از سوی نهادهای مرتبط از حیث پزشکی یا

منازل قرار گیرند که این کار برعهده مددکاران است. در این صورت اگر در این خانواده‌ها آزار جنسی رخ دهد، سریع‌تر تشخیص داده می‌شود و اقدامات پیشگیرانه بعدی صورت می‌گیرند.

آموزش به افراد جامعه درباره آزار جنسی: آموزش به خانواده‌ها و اعضای آن درباره آزار جنسی و علائم مشخص بروز آن کمک می‌کند تا اگر شخصی در خانواده با مورد مشکوکی برخورد کرد، قادر به تشخیص آن باشد. همچنین آموزش و آگاهی‌دادن به کلیه افراد جامعه و کسانی که احتمال برخوردشان با آزار دیده زیاد است، مثلاً دادن اطلاعات کافی به پرستاران و معلمان از نظر مفهوم آزار جنسی و نشانه‌های تشخیص آن تا در صورت برخورد به موارد سوءرفتار بتواند آن‌ها را شناسایی و معرفی کنند، به این منظور باید مدیران مراکز با تشکیل کلاس‌های بازآموزی و آموزش ضمن خدمت و برگزاری سمینارها، دانش و مهارت آنان را در این زمینه افزایش دهند.

۲-۲-۵- پیشگیری محیطی

می‌توان گفت میان نگهداری و حفاظت از محیط شهری و کاهش جرایم رابطه تنگاتنگی وجود دارد. «امنیت و قابلیت زندگی در یک مکان بستگی به درک و تصویری دارد که افراد از آن محیط دارند. اگر ساکنان تصویر بدی از آن محیط داشته باشند، احتمال ارتکاب جرم در آن محیط بیشتر خواهد بود؛ برعکس ارتقا و بهبود تصویر مثبت از محیط و حفظ و نگهداری محیط این اطمینان را به افراد می‌دهد که محیط فیزیکی کارکرد خوبی را به‌طور مؤثر انجام داده و احتمال بروز ناهنجاری برای آن فضا کاهش می‌یابد» (فرانسس و هامل، ۱۳۹۳: ۳۶۱). روش‌های مؤثر برای پیشگیری محیطی را می‌توان در پنج عنوان کلی تقسیم‌بندی کرد: ۱- بهبود روشنایی؛ ۲- مستقر کردن علائم و نشانه‌ها؛ ۳- کنترل ورودی‌های فضاهای مسکونی؛ ۴- مراقبت و نگهداری؛ ۵- شناسایی مکان‌های در معرض ریسک بزه: - لبه‌ها، ترمینال‌ها و حاشیه‌نشین‌ها؛ - پارک‌ها؛ - نقاط گردشگری. نقاط جرم‌خیز محله‌هایی هستند که جرم در آن‌ها متمرکز شده است. مناطق بحرانی به یک یا چند دلیل به‌وجود می‌آیند. ویژگی‌های هر منطقه ممکن است

هنجارشکنی و در بعد دیگر ایجاد نفرت از وقوع انحرافات و جرایم اجتماعی از وظایف و کارکردهای مهم رسانه‌هاست. صفحه حوادث روزنامه‌ها هشدار می‌دهد تا مردم بدون توجه و آگاهی به هر کسی و هر چیزی اعتماد مطلق نداشته باشند، نقل این حادثه که «دختر جوانی به‌علت تأخیر مجبور می‌شود از وسایل نقلیه شخصی استفاده کند و راننده که آدم‌ربایی حرفه‌ای بوده است، به بهانه این که راه اصلی ترافیک است، از راه فرعی دختر را می‌رباید و پس از تجاوز او را به قتل می‌رساند» می‌تواند دختران جوان جامعه را نسبت به این خطرات هوشیار نماید و نوعی زیرکی و دقت را در روابط اجتماعی افراد آموزش دهد» (ضمیری، ۱۳۸۱: ۱۱۹-۱۰۱).

۲-۲-۴- آموزش

به‌دلیل ماهیت بسیار شخصی تجارب بزه‌دیدگی جنسی قربانیان سوءاستفاده جنسی مجدداً دچار اضطراب و افسردگی شدید یا رفتارهای خشونت‌آمیز گردند. بزه‌دیدگی جنسی به میزان زیادی متفاوت از دیگر تکرارهای بزه‌دیدگی می‌باشد. این نکته که تکرار بزه‌دیدگی جنسی نسبت به دیگر تکرارهای بزه‌دیدگی حالت منحصر به فرد دارند، این است که تکرار بزه‌دیدگی جنسی شامل خطرات انتقال بین نسلی بزه‌دیدگی می‌شود. قربانیان سوءاستفاده‌های جنسی ممکن است در معرض خطر ارتکاب تجاوزهای جنسی در آینده باشند. بنابراین این موضوع خطر سوءاستفاده‌های جنسی فرزندان قربانیان و نیز حفظ چرخه بزه‌دیدگی را افزایش می‌دهد (فرانسس و هامل، ۱۳۹۳: ۱۵۳-۱۵۲).

نظارت بر خانواده‌های در معرض خطر: تشویق به استفاده از رویکردهای خودیاری در حوزه کودک‌آزاری جنسی مهم است، به این معنی که امکاناتی فراهم شود که خانواده‌های در معرض خطر با رضایت و همکاری به تشکیل گروه‌های خودیاری بپردازند و در آن گروه، نیازهای خود کودکان را شناسایی کرده، از اقدامات پیشگیرانه این مراکز مثل آموزش خدمات دیگر بهره‌مند شوند. در قدم بعدی از طریق ایجاد مراکز دولتی و غیردولتی همراه با امکانات نیروی انسانی و منابع اقتصادی خانواده‌های در معرض خطر و خانواده‌هایی که سابقه آزار جنسی داشته‌اند، شناسایی شوند و تحت برنامه‌های بازدید از

جرم را افزایش دهد یا یک منطقه بحرانی ممکن است شمار زیادی از عوامل مستقل و مجزا را دربر گیرد.

نتیجه‌گیری

پرهیز از اختلاط با نامحرم، کاهش روابط با نامحرم، پرهیز از تبرج و خودنمایی، خودداری از عشوه‌گری، ناز و کرشمه‌کردن برای نامحرم، از جمله سیاست‌های غیرکیفری و پیشگیری وضعی فقه اسلامی در برابر جرایم جنسی است. آموزش و تربیت جنسی و شناخت مراحل رشد جنسی انسان و یاری رساندن به وی برای طی کردن مسیر صحیح رشد جنسی، همچنین اطلاع از نحوه ایجاد انحراف یا اختلال در رفتارهای جنسی و روش‌های درمان یا برطرف کردن این عوامل در مصون ماندن آحاد جامعه از ارتکاب جرایم جنسی و خلاف عفت عمومی و محافظت قربانیان بالقوه از آسیب‌های ناشی از ارتکاب این‌گونه جرایم تأثیر به‌سزایی خواهد داشت، لذا تدوین و اجرای برنامه‌های پیشگیرانه با جهت‌گیری‌های یادشده می‌بایست در اولویت‌های کنشگران اجتماعی اعم از نهادهای دولتی و غیردولتی قرار گیرد. این آموزش‌ها باید از مدارس آغاز شود و در تمامی سطوح ادامه‌دار باشد. ایجاد مرکز پاسخگویی تلفنی توسط پلیس در راستای پیشگیری وضعی از بزه‌دیدگی جنسی برای ارائه راهکارهای مناسب به اقشار مختلف به‌ویژه زنان و کودکان که بزه‌دیدگان بالقوه جرایم جنسی هستند. اتخاذ راهبردهایی نظیر مدیریت اوقات فراغت، رفع بیکاری، اشتغال‌زایی و کمک به تشکیل خانواده از سوی دولت‌ها به عبارت دیگر با عنایت به مطالب مذکور دولت‌ها در بعد حمایت از قشر جوان و نوجوان توجه بیشتری از خود نشان داده و انواع حمایت‌ها را از آنان به‌عمل آورد و از این طریق با کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم (پیشگیری وضعی) گرایش انحراف و جرایم جنسی را تقلیل دهد. سازمان‌های مردم‌نهاد از طریق اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی عمومی (ارتباطات)، جلب مشارکت مردمی، جذب سرمایه‌ها و منابع کوچک مردمی (بسیج منابع)، ایجاد، گسترش و تقویت هماهنگی بین دولت و مردم، تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد ویژه توانمندسازی زنان و حمایت از کودکان اقدامات آموزشی مانند برگزاری کلاس‌های سوادآموزی، حرفه‌آموزی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، آموزش مهارت‌های فرزندپروری و همچنین اقدامات حمایتی

همچون شناسایی و نگهداری از کودکان و نوجوانان بی‌سرپناه، ارائه خدمات بهداشتی، حمایت از خانواده‌های بی‌بضاعت در تلاش هستند که با از بین بردن عوامل اجتماعی مؤثر در بزهکاری نوجوانان از گرایش آن‌ها به رفتارهای مجرمانه پیشگیری نمایند.

ملاحظات اخلاقی: در پژوهش انجام‌شده، حفظ اصالت متون و امانت‌داری در نقل‌گفتار، به‌عنوان مهم‌ترین بایسته‌های اخلاقی، مورد نظر نویسندگان بوده است.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهم نویسندگان: نگارش و تنظیم مقاله مشترکاً توسط نویسندگان انجام گرفته است.

تشکر و قدردانی: از تمامی کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی انجام گرفته است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی و عربی

- قرآن کریم.

- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۳). *پیشگیری از جرم*. چاپ اول، تهران: نشر میزان.

- پورحسن، علی (۱۳۹۳). *پیشگیری از جرم (مجموعه مقالات ارسال‌شده نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم)*. جلد اول، چاپ اول، تهران: نشر دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.

- جبعی عاملی (شهید ثانی). *زین‌الدین بن علی (۱۴۱۳)*. مسالک الفهم الی تنقیح شرائع الاسلام. جلد هفتم، چاپ اول، قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه.

- حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۸۴). *حقوق و امنیت در فضای سایبر*. چاپ اول، تهران: نشر مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.

- خانعلی پور، سکینه (۱۳۹۰). *پیشگیری فنی از جرم*. چاپ اول، تهران: انتشارات میزان.
- دیانی، عبدالرسول (۱۳۸۷). *حقوق خانواده*. چاپ اول، تهران، نشر میزان.
- رابرتز، جولیان. وی؛ استلاتز، لورتا. جی؛ ایندمار، دیوید و هاف، مایک (۱۳۹۲). *عنوان گرایی کیفی و افکار عمومی درس‌هایی از پنج کشور*. ترجمه زینب باقری‌نژاد و همکاران، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
- رایجیان اصلی، مهرداد (۱۳۹۰). *بزه‌دیده شناسی (تحولات بزه‌دیده شناسی و علوم جنایی)*. چاپ دوم، تهران: نشر مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
- رزمساز، بابک (۱۳۹۲). *روش‌های پیشگیری از جرایم جنسی و خلاف عفت عمومی در سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران*. چاپ اول، تهران: انتشارات امجد.
- رضوی، محمد (۱۳۸۶). «جرایم سایبری و نقش پلیس در پیشگیری از این جرایم و کشف آن‌ها». *فصلنامه دانش انتظامی*، ۹(۳۲): ۱۲۰-۱۴۰.
- صفاری، علی (۱۳۸۰). «مبانی نظری پیشگیری وضعی از وقوع جرم». *مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی*، ۴(۳۳-۳۴): ۲۶۷-۳۲۲.
- ضمیری، محمدرضا (۱۳۸۱). «رسانه و انحرافات اجتماعی». *مجله مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)*، ۵(۱۸): ۱۰۱-۱۱۹.
- فرانسس، آلن و هامل، رأس (۱۳۹۳). *پیشگیری رشدمدار از جرم (مجموعه مقالات)*. ترجمه باقر شاملو و مهدی مقیمی، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
- فرهمند، مریم (۱۳۸۷). «دختران و کاربرد اینترنت». *مجله مطالعات راهبردی زنان (کتاب زنان سابق)*، ۱۱(۴۱): ۱۳۵-۱۷۰.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۸۸). *الکافی*. جلد دوم، چاپ سوم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- گسن، ریموند (۱۳۸۸). *جرم‌شناسی نظری*. چاپ دوم، تهران: انتشارات مجد.
- لیز، ژرار و فیلیزولا، ژینا (۱۳۸۴). *بزه‌دیده و بزه‌دیده‌شناسی*. ترجمه روح‌الدین کرد علیوند و همکاران، چاپ سوم، تهران: انتشارات مجمع علمی و فرهنگی مجد.
- میرخلیلی، سید محمود (۱۳۸۸). *پیشگیری وضعی از بزه‌کاری با نگاهی به سیاست جنایی اسلام*. چاپ اول، تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه.
- نجفی (صاحب جواهر)، محمدحسن (۱۴۰۴). *جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام*. جلد بیست و نهم، چاپ دوم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- نجفی توانا، علی (۱۴۰۰). *جرم‌شناسی*. چاپ اول، تهران: انتشارات آوای حکمت.

ب. منابع انگلیسی

- Amir, M (1971). *Patterns in Forcible Rape*. 2nd ed., Chicago: University of Chicago Ppress.
- Gottfrdson, M (1984). "Victims of crime: the dimensions of risk". *Journal of Home Office Research Study*, 6(81): 51-59.